

BITIRUVCHI O'QUVCHILARNING PSIXOLOGIYASI

*Xovos tumani 4-maktab psixologi
Ruzibayeva Dildora Zayniddin qizi*

Annotatsiya: Bitiruvchi o'quvchilarning psixologiyasi o'rganilishi zarur bo'lgan muhim mavzulardan biridir, chunki bu davrda o'quvchilar hayotlarining yangi bosqichiga qadam qo'yishadi va ular uchun ko'plab o'zgarishlar yuz beradi. Ushbu psixologik jarayonlarni tushunish nafaqat o'qituvchilar, balki ota-onalar va psixologlar uchun ham muhimdir. Bitiruvchi o'quvchilar o'zlarining shaxsiy va ijtimoiy hayotidagi murakkab o'zgarishlarga duch kelishadi, bu esa ularning ruhiy holati va psixologik barqarorligiga ta'sir ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: o'quvchilar, psixologik tayyorgarlik, jarayonlar, ijtimoiy ko'nikmalar, stress, psixologik yordam, maqsad, qiziqishlar.

Bitiruvchi o'quvchilar uchun eng muhim psixologik jarayonlardan biri bu o'zlikni anglash jarayonidir. Ushbu yoshdagi o'quvchilar o'z kelajaklari haqida ko'p o'ylashadi, o'z qobiliyatlari, qiziqishlari, maqsadlari va orzularini aniqlashga intilishadi. Bu jarayonda ular o'zlarini boshqalar bilan taqqoslashadi va o'z o'rnini haqida savollar tug'iladi. Shuningdek, ular o'zlarini ijtimoiy guruhlarda qanday qabul qilinishini ham o'ylashadi, bu esa o'ziga bo'lgan ishonch va o'zlikni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Bitiruvchi o'quvchilarning psixologiyasida stress va xavotirning ko'pligi ham ahamiyatli o'rin tutadi. Ular imtihonlar, tanlovlar, kelajakdagi ta'lim yoki ish joyi haqida xavotirda bo'lishadi. Bu stress holatlari ularning psixologik va jismoniy holatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli, bitiruvchi o'quvchilarga psixologik yordam ko'rsatish, ularni qo'llab-quvvatlash va stressni kamaytirish usullarini o'rgatish zarur.[1]

Shaxsiy rivojlanish nuqtai nazaridan, bitiruvchi o'quvchilar o'z mustaqilligini oshirishga intilishadi. Ular ota-onalaridan va o'qituvchilaridan ko'proq mustaqil qarorlar qabul qilishni talab qilishadi. Bu yoshdagi o'quvchilar o'z xatolaridan o'rganish, o'z hayotlarini boshqarish va mustaqil hayotga tayyorlanish jarayonida bo'ladi. Shu bilan birga, ular ba'zan o'z mustaqilligi bilan bog'liq muammolarga duch kelishlari mumkin, masalan, noto'g'ri qarorlar qabul qilish yoki javobgarlikni to'liq anglamaslik. Ijtimoiy munosabatlar bitiruvchi o'quvchilarning psixologiyasida muhim o'rin tutadi. Bu yoshda do'stlar bilan munosabatlar kuchayadi, guruhdagi o'rnini muhim bo'ladi. Ular o'zlarini do'stlari orasida qanday tutishlari, qanday qabul qilinishlari haqida ko'p o'ylashadi. Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash ularning ruhiy holatini barqarorlashtirishda yordam beradi. Shu bilan birga, ba'zan ijtimoiy bosim va guruhdagi muammolar ularning psixologiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.[2]

Bitiruvchi o'quvchilarning motivatsiyasi ham o'rganilishi zarur bo'lgan jihatlardan biridir. Ular kelajakdagi maqsadlariga erishish uchun qanday harakat qilishni o'rganishadi. Motivatsiyaning yuqori darajasi ularni muvaffaqiyatga yetaklaydi, past motivatsiya esa qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin. Shu sababli, o'qituvchilar va ota-onalar ularni rag'batlantirish, qo'llab-quvvatlash va maqsadlarini aniqlashda yordam berishlari muhimdir. Bitiruvchi o'quvchilarda o'z-o'zini boshqarish qobiliyatlari ham rivojlanishi kerak. Bu yoshda ular vaqtini to'g'ri taqsimlash, vazifalarni rejalashtirish va o'z his-tuyg'ularini boshqarish qobiliyatlarini shakllantiradilar. Bu ko'nikmalar ularning ta'lim jarayonida va hayotda muvaffaqiyatga erishishida muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, bitiruvchi o'quvchilarning psixologiyasida o'zgarishlarga moslashish qobiliyati katta rol o'ynaydi. Ular yangi muhitga, yangi talab va sharoitlarga moslashishlari kerak bo'ladi. Bu jarayon ba'zan qiyin kechishi mumkin, chunki ular eski odat va qarashlardan voz kechishlari zarur bo'ladi. Moslashish jarayonida ular qo'llab-quvvatlash va tushunishni talab qilishadi. Ota-onalar va o'qituvchilar bitiruvchi o'quvchilarning psixologiyasini tushunib, ularga yordam berishlari lozim. Bu yoshdagi o'quvchilarga sabr-toqat bilan yondashish, ularning fikrlarini tinglash va qo'llab-quvvatlash zarur. Ularni o'z his-tuyg'ularini ifoda etishga rag'batlantirish, stress va xavotirni kamaytirish uchun psixologik maslahatlar berish foydali bo'ladi.[3]

Bitiruvchi o'quvchilarning psixologiyasini o'rganish va ularga yordam berish nafaqat ularning ta'limdagi muvaffaqiyatini oshiradi, balki ularning shaxsiy rivojlanishiga ham katta ta'sir ko'rsatadi. Bu yoshdagi o'quvchilar kelajakda mustaqil, mas'uliyatli va ijtimoiy faol shaxslar bo'lib shakllanishlari uchun psixologik qo'llab-quvvatlash zarur. Shu bilan birga, bitiruvchi o'quvchilarning psixologiyasi doimiy o'zgaruvchan va murakkab jarayon ekanligini yodda tutish kerak. Har bir o'quvchi o'ziga xos xususiyatlarga ega va ularga individual yondashuv talab etiladi. Psixologik yordam ko'rsatishda individual farqlarni hisobga olish, o'quvchining shaxsiy ehtiyojlari va qobiliyatlarini inobatga olish muhimdir.[4]

Xulosa: Bitiruvchi o'quvchilarning psixologiyasini o'rganish va ularga yordam berishda zamonaviy psixologik metodlar va texnologiyalarni qo'llash samarali natijalar beradi. Masalan, stressni kamaytirish uchun relaksatsiya usullari, motivatsiyani oshirish uchun interaktiv metodlar, ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish uchun guruhli mashg'ulotlar qo'llanilishi mumkin. Natijada, bitiruvchi o'quvchilarning psixologiyasi ularning ta'lim jarayoni va shaxsiy rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Ularni qo'llab-quvvatlash, motivatsiya berish va psixologik yordam ko'rsatish orqali ularning kelajakdagi muvaffaqiyatlariga zamin yaratish mumkin. Bu esa nafaqat o'quvchilarning o'ziga, balki jamiyatga ham katta foyda keltiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Axmedov, S. (2022). "Yoshlar psixologiyasi va ta'lim jarayonida psixologik yordam." Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti Nashriyoti.
2. Karimova, D. (2023). "Maktab yoshidagi o'quvchilarning psixologik xususiyatlari." Toshkent: Ta'lim va Ilm Nashriyoti.
3. Rustamov, B. (2021). "Psixologik stress va uning ta'lim jarayoniga ta'siri." Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti Nashriyoti.
4. Tursunova, N. (2022). "Bitiruvchi o'quvchilarning motivatsiyasi va uning rivojlanishi." Toshkent: Pedagogika Ilmlari Instituti Nashriyoti.
5. Ismoilov, J. (2023). "O'quvchilarning ijtimoiy-psixologik rivojlanishi." Buxoro: Buxoro Davlat Universiteti Nashriyoti.
6. Sobirova, M. (2021). "Ta'lim muassasalarida psixologik qo'llab-quvvatlash." Toshkent: O'zbekiston Psixologiya Jamiyati Nashriyoti.
7. Qodirov, A. (2022). "Yoshlar va ularning psixologik xususiyatlari." Namangan: Namangan Davlat Universiteti Nashriyoti.
8. Yusupova, L. (2023). "Ta'lim jarayonida o'quvchilarning o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalari." Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Ta'lim Vazirligi Nashriyoti.